

Województwo
Kujawsko-Pomorskie

Krajowa Sieć
Obszarów Wiejskich

Program
Rozwoju
Obszarów
Wiejskich
na lata 2014-2020

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”

Realizacja zadań w latach 2015-2016 oraz stopień wykorzystania środków Krajowej Sieci Obszarów wiejskich w Województwie Kujawsko-Pomorskim w perspektywie finansowej 2014-2020

1. Zasady funkcjonowania Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich w okresie programowania PROW 2014-2020

1) Podstawy prawne

Podstawę prawną do funkcjonowania KSOW oraz realizacji Planu Działania KSOW na lata 2014-2020 stanowią:

- a. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1305/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) i uchylającego rozporządzenie Rady (WE) nr 1698/2005.
- b. Rozporządzenie wykonawcze Komisji (UE) nr 808/2014 z dnia 17 lipca 2014 r. ustanawiające zasady stosowania rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1305/2013 w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez EFRROW.
- c. Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 (PROW 2014-2020).
- d. Ustawa z dnia 20 lutego 2015 roku o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020.
- e. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi w sprawie upoważnienia Fundacji Programów Pomocy dla Rolnictwa FAPA, której jedynym fundatorem jest Skarb Państwa, do pełnienia funkcji jednostki centralnej krajowej sieci obszarów wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020.
- f. Uchwały zarządów województw w sprawie powołania wojewódzkich grup roboczych.
- g. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi w sprawie funkcjonowania krajowej sieci obszarów wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020.
- h. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania oraz wypłaty pomocy technicznej w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020.

- i. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi w sprawie określenia wysokości limitów środków dostępnych w ramach pomocy technicznej Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020
- j. Zarządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi w sprawie powołania Grupy Roboczej do spraw Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020.

2) Struktury niezbędne do prowadzenia KRAJOWEJ SIECI OBSZARÓW WIEJSKICH

KSOW ma charakter otwarty. Zadaniem KSOW jest skupianie wszystkich podmiotów zaangażowanych w rozwój obszarów wiejskich, w tym instytucji i organizacji pozarządowych oraz struktur administracji rządowej i samorządowej.

Strukturę KSOW tworzą: jednostka centralna oraz jednostki regionalne, Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie, wojewódzkie ośrodki doradztwa rolniczego, wojewódzkie grupy robocze i Grupa Robocza ds. KSOW.

Funkcję jednostki centralnej KSOW pełni Instytucja Zarządzająca, czyli Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi, który zgodnie z przepisami krajowymi upoważnił Fundację Pomocy dla Rolnictwa FAPA w drodze rozporządzenia do wykonywania zadań tej jednostki. Jednostki regionalne umiejscowione są w samorządach województw. W ramach KSOW utworzono również Sieć na Rzecz Innowacji w rolnictwie i na obszarach wiejskich (SIR), która obsługiwana jest przez ośrodki doradztwa rolniczego.

Międzynarodowy wymiar KSOW zapewnia przede wszystkim współpraca z Europejską Siecią Obszarów Wiejskich (ESOW).

3) Realizacja zadań KRAJOWEJ SIECI OBSZARÓW WIEJSKICH

Podobnie jak w poprzednim okresie programowania, KSOW wspierać będzie wdrażanie Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na różnych etapach jego realizacji. Podstawą wdrażania zadań KSOW będzie plan działania na lata 2014-2020, który wykonywany jest przez dwuletnie plany operacyjne. Konskrypcja projektów do planów operacyjnych będzie prowadzona przez nabór otwarty wniosków składanych przez partnerów KSOW.

W latach 2007-2013 obowiązywały dwuletnie plany działania przygotowywane przez 16 sekretariatów regionalnych oraz sekretariat centralny. Propozycje do planów zbierano w różnej formie, poprzez ogłoszenia na stronie www.ksow, informacje przekazywane partnerom, czy na specjalnie organizowanych seminariach. Projekty planów były publicznie ogłaszane, a ich zapisy konsultowane. Plany województw zatwierdzał w drodze uchwały zarząd województwa. Końcowy dokument zbiorczy opiniował zespół roboczy ds. KSOW, następnie podlegał on zatwierdzeniu przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Jednostkami odpowiedzialnymi za realizację zadań ujętych w planach byli beneficjenci Pomocy Technicznej

PROW, tj. samorządy województw i Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, działające w oparciu o obowiązujące prawo, w tym Prawo zamówień publicznych.

W nowym okresie programowania, Plan działania KSOW przyjęty jest na cały okres programowania i określa on cele, działania, obowiązujące zasady wdrażania zadań oraz sposób rozliczenia środków Pomocy Technicznej przeznaczonych na KSOW (aktualnie Plan działania KSOW poddawany jest zmianie). W myśl jego zapisów realizacja zadań KSOW musi być ujęta w dwuletnich planach operacyjnych. Projekty do planów operacyjnych są zgłaszane przez zarejestrowanych partnerów KSOW na poziomie wojewódzkim i krajowym, w drodze konkursów ogłaszanych przez jednostkę centralną. Operacje są zgłaszane na jednakowym dla całego kraju formularzu zgłoszeniowym, obejmującym zakres niezbędnych informacji, koniecznych do oceny wniosku. Jednostki, poprzez powołane zespoły oceniające, dokonują oceny formalnej złożonych propozycji operacji, a następnie zakwalifikowane propozycje podlegają ocenie merytorycznej.

Do dwuletnich planów operacyjnych kwalifikują się tylko te operacje, które:

- przeszły ocenę formalną,
- przeszły ocenę zgodności z działaniami i z celami KSOW oraz z priorytetami PROW 2014-2020,
- otrzymały określoną, minimalną ilość punktów z oceny merytorycznej wniosku,
- otrzymały miejsce na liście rankingowej, mieszczące się w dostępnym limicie środków.

Finansowanie operacji następuje w kolejności ich umieszczenia na liście rankingowej, do wysokości limitu dostępnego dla danego roku realizacji planu operacyjnego. Od 2017 r. finansowanie uzyskują tylko projekty znajdujące się na liście podstawowej. Instytucja Zarządzająca, w ustawie regulującej tryb naboru, nie dała możliwości tworzenia list rezerwowych.

Projekty o zasięgu regionalnym są zgłaszane i realizowane w ramach planów operacyjnych jednostek regionalnych, a projekty o zasięgu ponadregionalnym ujęte są w planie operacyjnym jednostki centralnej i Instytucji Zarządzającej.

Po zaakceptowaniu planu operacyjnego przez Grupę Roboczą ds. KSOW, jednostka centralna, regionalna lub CDR (w regionach wodr-y) podpisuje umowę z projektodawcą na realizację operacji.

Do końca 2016 r. nie było regulacji odnośnie zapisów umów, które powierzały i zlecały realizację zadań zapisanych w planach działania. Każda z instytucji wypracowywała swoje zapisy umowy, kierując się wytycznymi swoich biur prawnych, departamentów finansów i zespołów zamówień publicznych.

W ramach ogłoszonego w 2017 r. przez Instytucję Zarządzającą naboru wprowadzono jeden wzór umowy, na podstawie której będą przekazywane środki wnioskodawcom w formie dotacji. Umowa w swoich zapisach wprowadza, m.in.:

- obowiązek opłacenia wszystkich kosztów przed rozliczeniem zadania,
- zobowiązanie do zwrotu w okresie 4 lat od zakończenia zadania kosztów, uznanych przez Instytucję Płatniczą za niekwalifikowalne,
- obowiązek poddania się kontroli przez okres nawet 5 lat od zakończenia zadania,
- odpowiedzialność cywilną osób zarządzających instytucją lub organizacją (zobowiązania weksłowe) za prawidłowe zrealizowanie i rozliczenie zadania.

SR KSOW zgłaszał szereg uwag do proponowanych rozwiązań, przekonując, że wyeliminują one małe, wiejskie organizacje. Jednak kwestionowane rozwiązania wprowadzono, co w Kujawsko-Pomorskim przyniosło drastyczny spadek zainteresowania środkami KSOW (w 2016 r. w naborze zgłoszono 54 projekty, w 2017 r. tylko 21).

W ramach planów operacyjnych realizowane są projekty partnerów i projekty własne instytucji. Projekty własne Instytucji Zarządzającej, jednostek regionalnych, CDR i wodr mogą być realizowane do wysokości 40% puli środków przypadającej na plan operacyjny danej jednostki, przy czym udział %-owy liczy się łącznie dla całego okresu programowania. Powierzenie wykonania zadań o wartości powyżej 20 tys. zł musi odbywać się na zasadach zachowania warunków konkurencyjności, co uregulowano w stosownym rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania oraz wypłaty pomocy technicznej w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 (ograniczenie zlecenia zadań jednostkom powiązanych z daną instytucją kapitałowo lub osobowo obowiązuje również w kwotach poniżej 20 tys.).

Ponadto, w okresie programowania 2014-2020 KSOW obejmuje również działania informacyjno-promocyjne ujęte w Planie Komunikacyjnym, którego finansowanie następuje z puli środków przypadających dla KSOW w danym województwie. Dotychczas dla tych działań był odrębny schemat pomocy technicznej oraz wyodrębniona pula środków.

Kwota środków w latach 2014-2023, przypadająca na województwo kujawsko-pomorskie dla KSOW wynosi **2 038 846 euro**. Limity dla poszczególnych beneficjentów określa Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi w sprawie określenia wysokości środków dostępnych w ramach schematów pomocy technicznej Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 (Dz.U. z 2016 r., poz 335).

W okresie 2007-2015 w dyspozycji Województwa Kujawsko-Pomorskiego pozostawało **3,3 mln euro** i wykorzystano je w całości.

Tryb uruchamiania i rozliczania środków Pomocy Technicznej PROW 2014–2020 pozostał niezmienny, tj. województwa korzystają z prefinansowania wydatków ze środków budżetu państwa na podstawie porozumień zawartych z wojewodą, a rozliczanie ich następuje poprzez Instytucję Płatniczą – ARiMR na podstawie odpowiednich wniosków, które są w fazie opracowywania.

Na koniec 2016 r. deklarację uczestnictwa w Sieci złożyło 278 przedstawicieli Województwa, w tym:

- ✓ 20 lokalnych grup działania,
- ✓ 95 stowarzyszeń,
- ✓ 17 fundacji,
- ✓ 11 towarzystw,
- ✓ 9 organizacji branżowych,
- ✓ 13 związków i zrzeszeń.

2. Realizacja zadań Planu Operacyjnego 2014-2015

W pierwszym półroczu 2015 r. zadania Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich (KSOW) finansowano z PROW 2007-2013, natomiast w drugim półroczu, uruchomiono pierwszą transzę środków z nowego okresu programowania i wsparcie finansowe dla zadań pochodziło z PROW 2014-2020. W II półroczu 2015 r. na zadania realizowane w ramach Planu Operacyjnego 2014-2015 zaplanowano 725 tys. zł, wydatkując 412,8 tys. zł, tj. 57 % ogółu środków, dofinansowując 14 zadań, w tym 9 projekty partnerów.

Zrealizowano następujące przedsięwzięcia:

- 1) „*V Kujawsko-Pomorskie Forum Turystyki Wiejskiej – Produkt sieciowy*” – w Ciechocinku zorganizowano konferencję, której hasłem przewodnim było pakietowanie produktów turystycznych oferowanych przez właścicieli gospodarstw agroturystycznych, usługodawców i operatorów turystycznych. Dla uczestników Forum zorganizowano zajęcia warsztatowe. W Forum wzięło udział 120 osób - właściciele gospodarstw agroturystycznych, przedstawiciele stowarzyszeń, organizacji i instytucji wspierających agroturystykę w regionie. Podczas Forum ogłoszono zwycięzców Konkursu *Agro Wczasy,2915*, który wyłonił najlepsze, regionalne gospodarstwa agroturystyczne, obiekty turystyki wiejskiej, miejsca oferując najlepszą kuchnię regionalną;
- 2) „*Dzień Pszczelarza*”, projektem skierowanym do pszczelarzy była impreza, którą zorganizowano w Jabłonowie Pomorskim, mająca na celu propagowanie wiedzy o pszczołach, ich znaczącego oddziaływania na ekosystem, roli produktów pszczelich w profilaktyce i leczeniu chorób cywilizacyjnych oraz wymiana doświadczeń hodowców pszczół;

- 3) „Wystawa stołów wigilijnych” - w Dworze Artusa w Toruniu odbyła się wystawa stołów wigilijnych, przygotowana przez członkinie 18 kół gospodyń wiejskich z regionu;
- 4) „Nasze Kulinarne Dziedzictwo” – wspólnie z Polską Izbą Produktu Tradycyjnego zorganizowano kolejną edycję konkursu na lokalną potrawę czy produkt charakterystyczny dla Pomorza i Kujaw. Uczestnikami konkursu były panie z kół gospodyń wiejskich, właściciele gospodarstw agroturystycznych i gospód wiejskich. Laureatów konkursu prezentowano na *Targach Polagra Food* w Poznaniu;
- 5) „XXVIII Europejska Wystawa Drobego Inwentarza w Metz we Francji” - we współpracy z Bydgoskim Stowarzyszeniem Hodowców Gołębi Rasowych i Drobego Inwentarza w Serocku, zorganizowano wizytę studyjną dla 19 osób, hodowców drobnego inwentarza, przedstawiciele instytucji i organizacji wspierających rozwój rolnictwa w województwie kujawsko-pomorskim;
- 6) „Europejski Kongres Menadżerów Agrobiznesu”, we współpracy ze Związkiem Pracodawców-Dzierżawców i Właścicieli Rolnych w Bydgoszczy oraz European Landowners' Organization (ELO) zorganizowano konferencję poświęconą nowatorskim przedsięwzięciom biznesowym, możliwościom dalszego wspierania gospodarstw rolnych przy wykorzystaniu dostępnych instrumentów inżynierii finansowej oraz kreatywnym rozwiązaniom w tej sferze gospodarki. W konferencji wzięło udział blisko 100 uczestników;
- 7) „Czy interior może konkurować z turystycznym wybrzeżem? Doświadczenia krajów UE, wizyta studyjna do Kastylia la Mancha”, zorganizowano wizytę studyjną do Hiszpanii, w której udział wzięli zwycięzcy konkursu Agro Wczasy'2015, przedstawiciele stowarzyszeń agroturystycznych, instytucji i organizacji z regionu;
- 8) „Produkty tradycyjne szansą na rozwój polskiego rolnictwa”- we współpracy ze Stowarzyszeniem Strzelecka Dolina ze Strzelec Dolnych zorganizowano seminarium, podczas którego poruszono tematy związane z certyfikacją krajową i unijną, wymaganiami sanitarnymi i weterynaryjnymi przy wytwarzaniu produktów wprowadzanych na rynek, nowymi regulacjami w zakresie sprzedaży produktów przez gospodarstwa rolne. W seminarium wzięło udział 80 osób;
- 9) „Warsztaty praktycznych umiejętności” - we współpracy Stowarzyszeniem „Nasza Krajna” w Sępólnie Krajeńskim, zorganizowano warsztaty kulinarne i rękodzielnicze, skierowane do osób prowadzących agroturystykę na terenie województwa kujawsko-pomorskiego i chcących poszerzyć swoją ofertę. W warsztatach wzięło udział łącznie 60 uczestników;
- 10) „Święto kapusty” – Gminny Ośrodek Kultury w Unisławiu było organizatorem imprezy, podczas której odbywają się pokazy tradycyjnego szatkowania i ubijania kapusty,

gotowania bigosu i przygotowywania innych, kapuścianych specjałów. Często przed imprezą odbywają się warsztaty kulinarne. Uczestnicy imprezy mogą wziąć udział w konkursach sprawnościowych, czy też quizach wiedzy o kapuście, posłuchać prelekcji na temat zdrowotnych wartości kapusty;

11) „*Grüne Woche*” – wykupiono powierzchnię wystawienniczą na imprezę odbywającą się w 2016 r., umożliwiającą prezentację regionu na tych prestiżowych targach rolno-spożywczych;

12) „*VI Międzynarodowe Sympozjum Naukowe dla Doktorantów i Studentów Uczelni Rolniczych*”, zorganizowane zostało przez Uniwersytet Technologiczno-Przyrodniczy. Sympozjum miało charakter międzynarodowy, a jego głównym celem była wymiana poglądów, informacji i doświadczeń między młodymi ludźmi na początku własnej kariery naukowej, a doświadczonymi naukowcami o uznanym dorobku zawodowym i przedstawicielami praktyki rolniczej. Udział w Sympozjum daje młodym naukowcom możliwość prezentacji własnych badań naukowych;

3. Realizacja zadań Planu Operacyjnego 2016-2017 w 2016 r.

Sekretariat Regionalny KSOW w listopadzie 2015 r. ogłosił otwarty nabór propozycji operacji do realizacji w 2016 r. w ramach Planu Operacyjnego KSOW 2016 – 2017 dla partnerów z Województwa Kujawsko-Pomorskiego. Do udziału w naborze uprawnione były instytucje i organizacje, mające osobowość prawną i będące partnerami KSOW. W ramach naboru wnioskodawcy złożyli ogółem 54 wnioski na kwotę ponad 1,6 mln zł. Na etapie oceny formalnej odrzucono 11 wniosków, a pozostałe 43 wnioski na kwotę 1,1 mln zł poddano ocenie merytorycznej. Listy rankingowe projektów zaopiniował Zespół Opiniodawczo-Doradczy ds. Wspierania Rozwoju Obszarów Wiejskich w Województwie Kujawsko-Pomorskim. W styczniu Zarząd Województwa, uchwałą nr 3/30/2016 w sprawie uchwalenia Planu operacyjnego na lata 2016-2017 Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich dla Województwa Kujawsko-Pomorskiego, przyjął listy rankingowe projektów.

Na liście podstawowej znalazły się 23 projekty partnerów, które otrzymały finansowanie na podstawie indywidualnych umów zawieranych z wnioskodawcami. Po weryfikacji kosztów szczegółowych projektów znajdujących się na liście podstawowej, nastąpiło uwolnienie limitu dostępnych środków, w wyniku czego wsparcie finansowe uzyskały dodatkowe 4 projekty z listy rezerwowej.

Dodatkowo zrealizowano 10 projektów własnych Województwa. Ogółem kwota środków przeznaczonych na realizację Planu Operacyjnego w 2016 r. wyniosła 1.210,4 tys. zł.

W roku poprzednim zrealizowano następujące przedsięwzięcia w poszczególnych działaniach KSOW:

1. Szkolenia i działania na rzecz tworzenia sieci kontaktów dla Lokalnych Grup Działania (LGD), w tym zapewnianie pomocy technicznej w zakresie współpracy międzyterytorialnej i międzynarodowej.

- 1) *„Piknik LEADER”* w Runowie Krajeńskim – przy współudziale Lokalnej Grupy Działania Nasza Krajna, zorganizowano imprezę integracyjną dla członków lokalnych grup działania, realizujących projekty finansowane w ramach Osi 4 PROW. Impreza miała charakter plenerowy, mając za cel wsparcie lgd w zakresie poszukiwania partnerów do współpracy oraz wymianę doświadczeń. W przeddzień imprezy przeprowadzono konferencję przeznaczoną dla przedstawicieli komisji oceniających projekty składane do lgd. Przeprowadzono również konkurs na najlepszą promocję działań i projektów realizowanych przez lokalne grupy;
- 2) *„Wsparcie przedsiębiorczości i tworzenie nowych miejsc pracy na wsi. Przykłady europejskie”* – dla przedstawicieli lokalnych grup działania zorganizowano zagraniczną wizytę studyjną do Hiszpanii, podczas której uczestnicy mieli okazję zapoznać się z przykładami wsparcia rozwoju przedsiębiorczości na wsi i tworzenia nowych miejsc pracy w rejonach zdegradowanych społecznie.

2. Ułatwianie wymiany wiedzy pomiędzy podmiotami uczestniczącymi w rozwoju obszarów wiejskich oraz wymiana i rozpowszechnianie rezultatów działań na rzecz tego rozwoju.

- 1) *„Szkolenia zimowe”* – dofinansowano cykl 7 szkoleń zorganizowany przez Regionalny Związek Pszczelarzy w Toruniu oraz Kujawsko-Pomorski Związek Pszczelarzy w Bydgoszczy, w ramach którego blisko 800 uczestników zapoznało się z problematyką gospodarki pasiecznej, skuteczną ochroną owadów, stosowanymi rozwiązaniami w żywieniu pszczół, itp. Szkolenia podniosły poziom wiedzy fachowej wśród pszczelarzy i pozwoliły na wymianę doświadczeń;
- 2) *XXIV Forum Pszczelarzy* - Regionalny Związek Pszczelarzy w Toruniu otrzymał dofinansowanie na organizację konferencji, podczas której specjaliści w dziedzinie pszczelarstwa zaprezentowali zagadnienia zdrowotności pszczół oraz najnowsze osiągnięcia w gospodarce pasiecznej. Forum towarzyszył kiermasz sprzętu, materiałów i wydawnictw o tematyce pszczelarskiej. W spotkaniu wzięło udział ok. 1000 pszczelarzy z województwa kujawsko-pomorskiego oraz sadownicy, rolnicy, producenci sprzętu pszczelarskiego;
- 3) *„Dzień Pszczelarza”* - kolejnym projektem dla pszczelarzy, dofinansowanym z KSOW była impreza, którą zorganizowano w Kruszwicy, mająca na celu propagowanie wiedzy o pszczołach, znaczącego ich oddziaływania na ekosystem, roli produktów

pszczelich w profilaktyce i leczeniu chorób cywilizacyjnych oraz wymiana doświadczeń wśród hodowców pszczoł;

- 4) *„Forum Rolnicze”* oraz finał konkursu *„Softys Roku Województwa Kujawsko-Pomorskiego”* – zorganizowano konferencję, której celem było przedstawienie najnowszych prognoz, informacji gospodarczych, a także regulacji prawnych i praktycznych aspektów związanych z rolnictwem oraz sytuacją branży rolniczej w Polsce. Podczas konferencji nagrodzono najlepszych softysów z regionu, których wyłoniono w plebiscyfie Gazety Pomorskiej, a ich dokonania oceniła specjalna Kapituła Konkursowa;
- 5) *„Od zagrody do gospody – wieprzowina ras rodzimych na kujawsko-pomorskich stołach”*, zorganizowano seminarium skierowane do regionalnych restauratorów, hodowców trzody chlewnej oraz przedstawicieli branży przetwórstwa mięsnego. W programie seminarium przewidziano wykłady, a także pokaz rozbiórki półtuszy wieprzowej. Grono prelegentów zasilili najlepsi naukowcy z Uniwersytetu Technologiczno-Przyrodniczego w Bydgoszczy, Instytutu Zootechniki oraz Polskiego Związku Hodowców i Producentów Trzody Chlewnej. Projekt ma przynieść efekt w postaci poprawy smaku i polepszenie jakości, tak popularnej w naszym kraju, wieprzowiny;
- 6) *„ Międzynarodowe Sympozjum Naukowe dla Doktorantów, Studentów oraz Młodych Naukowców pt. „Innowacyjne badania w rolnictwie i na rzecz rozwoju obszarów wiejskich”* - spotkanie naukowe organizowane od lat przez Uniwersytet Technologiczno-Przyrodniczy w Bydgoszczy dotyczyło produkcji rolniczej, tj. produkcji zwierzęcej i roślinnej oraz zarządzania i ekonomiki tej produkcji;

3. Promocja współpracy w sektorze rolnym i realizacji przez rolników wspólnych inwestycji.

- 1) *„W grupie łatwiej”* - Kujawsko-Pomorska Izba Rolnicza przeprowadziła cykl szkoleń, których przedmiotem były warunki i nowe zasady tworzenia grup producentów po zmianach legislacyjnych ustawy o grupach producentów rolnych i ich związkach. Nowa regulacja wprowadziła szereg zmian dotyczących funkcjonowania już zarejestrowanych grup producentów rolnych, jak i zasad rejestracji nowych grup. Zorganizowano 18 szkoleń, w których uczestniczyło 450 rolników;

4. Organizacja i udział w targach, wystawach tematycznych na rzecz prezentacji osiągnięć i promocji polskiej wsi w kraju i za granicą.

- 1) *„Wystawa stołów wigilijnych”* - w Dworze Artusa w Toruniu odbyła się tradycyjna wystawa stołów wigilijnych, przygotowana przez członkinie 18 kół gospodyń wiejskich z regionu zrzeszone w regionalnych związkach rolników, kółek i organizacji rolniczych;

- 2) *„BioFach”* w Norymberdze - wspólnie z Kujawsko-Pomorskim Stowarzyszeniem Producentów Ekologicznych EKOŁAN z Pokrzydowa k/Brodnicy zorganizowano stoisko na Międzynarodowych Targach Żywności i Produktów Ekologicznych BioFach'2016 w Niemczech. Ponadto w ramach projektu zorganizowano wizytę studyjną dla 40 osób: członków Stowarzyszenia, rolników oraz przetwórców żywności ekologicznej, która miała na celu pokazanie przykładów dobrych praktyk w produkcji, dystrybucji i marketingu produktów ekologicznych;
 - 3) *„Promocja Pałuk oraz aktywizacja społeczności lokalnej”* – Lokalna Grupa Działania Pałuki Wspólna Sprawa była inicjatorem dwóch projektów, w wyniku których przygotowano profesjonalne stoisko regionalne i na czterech imprezach promowano Pałuki oraz prowadzono aktywizację społeczności lokalnej, zajmującej się kultywowaniem tradycji lokalnej. Drugim projektem skierowanym do tego samego grona odbiorców był cykl szkoleń, mających na celu pobudzenie lokalnych inicjatyw służących włączeniu społecznemu;
 - 4) *„Kulinarne Dziedzictwo”* – dofinansowano organizację konkursu na potrawy, produkty i napoje wytwarzane metodami tradycyjnymi. Zwycięzcy prezentowali swoje wyroby na targach Polagra w Poznaniu, w pawilonie Smaki Regionów;
 - 5) *„Grüne Woche”* - na powierzchni blisko 100 m² prezentowała się regionalna ekspozycja promocyjna potencjału rolnego regionu oraz mieściły się stanowiska producentów żywności, wśród których główne miejsce zajęli członkowie regionalnej sieci Dziedzictwo Kulinarne Kujawy i Pomorze oraz firmy należące do utworzonego w 2014 roku klastra spółdzielczego Spizarnia Kujawsko-Pomorska. Oprócz pokazów kulinarnych i degustacji w Berlinie prezentowano filmy promujące walory turystyczne i przyrodnicze regionu oraz produkty tradycyjne i regionalne, a także materiały informacyjne na temat warunków inwestycyjnych i gospodarczych oraz atrakcji kulinarnych i turystycznych. Walory kulinarne i turystyczne Kujawsko-Pomorskiego przedstawiamy także w niemieckojęzycznej gazecie „Kommerzblatt”.
- 5. Aktywizacja mieszkańców wsi na rzecz podejmowania inicjatyw służących włączeniu społecznemu, w szczególności osób starszych, młodzieży, niepełnosprawnych, mniejszości narodowych i innych osób wykluczonych społecznie.**
- 1) *„Gęś Biała Kołudzka” – produkt lokalny Kujaw Zachodnich szansą na rozwój społeczno-gospodarczy Powiatu Inowrocławskiego”* – we współpracy ze Stowarzyszeniem Lokalna Grupa Działania Czarnoziem na Soli zorganizowano szkolenie, pokaz i konkurs oraz konferencję, mające na celu zwiększenie wiedzy nt. chowu gęsi w warunkach przyzagrodowych, poprawę sytuacji ekonomicznej drobnych gospodarstw oraz aktywizacja mieszkańców wsi;

- 2) *„Pokaż innym jak osiągnąć sukces, czyli 10 lat spółdzielni socjalnych w Polsce”* – Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Gminy Aleksandrów Kujawski było projektodawcą i organizatorem zjazdu spółdzielni socjalnych, podczas którego pokazano przykłady dobrych praktyk ekonomii społecznej w województwie kujawsko-pomorskim. Konferencja była okazją do wymiany doświadczeń i dobrych praktyk;
 - 3) *„Działamy wspólnie - Aktywne sołectwa”* - we współpracy z Towarzystwem Rozwoju Gminy Płużnica zorganizowano warsztaty, konferencję i wyjazd studyjny, mające na celu aktywizację mieszkańców gminy do wspólnych działań, realizacji wspólnych projektów i zarządzania funduszami sołectkimi;
 - 4) *„Konkurs "Wieś na weekend”* – Województwa Kujawsko-Pomorskiego było organizatorem kolejnej edycji konkursu na imprezy lokalne, podczas których upowszechniano ideę zrzeszania się, popularyzowano atrakcyjność turystyczną obszarów wiejskich regionu oraz aktywizowano osoby wyłączone społecznie i ekonomicznie. Dofinansowano 26 imprez organizowanych przez lokalne ngo-sy;
 - 5) *„Naukowe Obserwatorium Obszarów Wiejskich”* - Wyższa Szkoła Gospodarki w Bydgoszcy jako realizator projektu prowadziła przy udziale mieszkańców terenów wiejskich województwa kujawsko-pomorskiego, przedstawiciele z grupy NEET, badanie naukowe postaw przedsiębiorczych. Na podstawie zebranych danych dokonano analizy, a wyniki zaprezentowano podczas konferencji *„Przedsiębiorczość na obszarach wiejskich”*. Przedstawiciele różnych instytucji oraz uczelni wyższych przedstawili tam wyniki badań prowadzonych w zakresie rozwoju terenów wiejskich, projektów wspierających przedsiębiorczość na wsi, form prawnych i zasad prowadzenia działalności oraz postaw młodych ludzi, którzy wiążą swoje życie zawodowe z terenami wiejskimi, czy też pozostają na wsi bez zatrudnienia;
- 6. Identyfikacja, gromadzenie i upowszechnianie dobrych praktyk mających wpływ na rozwój obszarów wiejskich.**
- 1) *„Zintegrowany produkt turystyczno – kulinarny „Poznaj Smak Doliny Wisły – Niech Cię Zakole”* - Stowarzyszenie Kujawsko-Pomorski Ośrodek Wsparcia Inicjatyw Pozarządowych TŁOK w Toruniu było realizatorem projektu skierowanego do właścicieli gospodarstw agroturystycznych, gospodarstw rolnych, stowarzyszeń i organizacji promujących Dolinę Dolnej Wisły, który polegał na organizacji warsztatów identyfikujących potencjał usługodawców oraz na przygotowaniu i przeprowadzeniu „testowej” podróży studyjnej dla tour operatorów i blogerów kulinarnych, mającej za cel sprawdzenie przygotowanej w trakcie warsztatów oferty pobytowej w Dolinie Dolnej Wisły;

- 2) *"Chrońmy pszczoły"* – we współpracy z Regionalnym Związkiem Pszczelarzy w Toruniu przygotowano materiały promocyjno-informacyjne dotyczące ochrony pszczół oraz zasad stosowania środków ochrony roślin, w aspekcie żywotności owadów - plakaty, ulotki, zakładki do książek. Wydane materiały rozdyskrebowano do gmin i wiejskich szkół;
- 3) *„Produkt Sieciowy i Specjalizacja oferty w turystyce wiejskiej - dobre praktyki”* - Kujawsko-Pomorski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Minikowie przeprowadził ankietyzację właścicieli gospodarstw agroturystycznych z regionu, dotyczącą oferty turystycznej z obszarów wiejskich województwa, ze szczególnym uwzględnieniem specjalizacji w turystyce i tworzenia turystycznych produktów sieciowych. Ankieta miała na celu zidentyfikowanie potrzeb i przygotowanie odpowiedniej oferty szkoleniowej, służącej rozwojowi specjalistycznych usług turystycznych i budowaniu współpracy wśród lokalnych przedsiębiorców. Dodatkowo spośród ankietowanych osób wybrano grupę, która aktywnie uczestniczyła w budowaniu turystycznego produktu sieciowego w regionie i dąży do specjalizacji swojej oferty turystycznej, dla której zorganizowano wizytę studyjną do województwa dolnośląskiego.

7. Promocja zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich

- 1) *„Rolnictwo ekologiczne”* - Stowarzyszenie Ekologiczno-Kulturowe "Pojezierze Brodnickie" było inicjatorem i organizatorem szkoleń z wykładami nt. wpływu rolnictwa konwencjonalnego na środowisko przyrodnicze, zasad rolnictwa ekologicznego, doświadczeń z uprawą dawnych odmian zbóż, drzew i krzewów owocowych oraz warsztatów z cięcia, zakładania sadu i rozmnażania drzew owocowych dawnych odmian;
- 2) *„WIEŚ-Ci z Konstelacji Dobrych Miejsc”* - Kujawsko-Pomorska Organizacja Turystyczna w ramach dofinansowanego projektu przeprowadziła kampanię promocyjną w mediach społecznościowych, która miała na celu wzrost zainteresowania ofertą turystyczną wsi w województwie kujawsko-pomorskim;
- 3) *„Kurs tkania produktów sieciowych”* – Kujawsko-Pomorski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Minikowie wraz ze Stowarzyszeniem Gospodarstw Agroturystycznych Bory Tucholskie i Lokalną Grupą Działania Bory Tucholskie byli inicjatorami i wykonawcami cyklu warsztatów przeznaczonych dla właścicieli gospodarstw agroturystycznych, w ramach których podnoszono kompetencje usługodawców oraz wypracowywano koncepcje skonsolidowanych ofert turystycznych z Borów;
- 4) *„Forum Europejskiej Sieci Regionalnego Dziedzictwa Kulinarnego”* – Województwa jest członkiem Międzynarodowego Stowarzyszenia SÖSK, które założyły władze lokalne szwedzkiego regionu Skania wraz z władzami duńskiej wyspy Bornholm. Przedstawiciele sieci regionalnej Dziedzictwo Kulinarne Kujawy i Pomorze, skupiającej

52 członków (lokali gastronomicznych, wytwórców i dystrybutorów żywności wysokiej jakości), brali udział w dorocznej konferencji, która odbywała się w Oslo. Podczas Forum analizowano działalność Sieci i dyskutowano nad skutecznością jej działań marketingowych, organizacyjnych i metod budowania marki;

- 5) „Europejska Sieć Dziedzictwa Kulinarnego” – Województwo Kujawsko-Pomorskie jako pełnoprawny partner międzynarodowego stowarzyszenia ESKD wniosło opłatę członkowską oraz prowadziło nabór regionalnych członków Sieci - podmiotów prowadzących działalność produkcyjną i usługową w sektorze rolnictwa, przetwórstwa spożywczego i gastronomii, przy zapewnieniu lokalnego pochodzenia surowców. Zorganizowano również uroczystość wręczenia certyfikatów nowym członkom Sieci z regionu oraz sfinansowano materiały promujące Sieć;
- 6) „Szczepimy owady zapylające” – w Zarzeczewie zorganizowano imprezę, która miała na celu przybliżenie uczestników wiedzy na temat życia pszczoł i innych owadów zapylających oraz ich roli w przyrodzie;
- 7) „Gęsi na Św. Marcina” – dofinansowano akcję promocyjną Województwa kujawsko-pomorskiego jako centrum hodowli oraz tradycji kulturowych i kulinarnych związanych z gęsią kołudzka i rypińska;
- 8) „IV Pałucki Festyn Ludowy” - Lokalna Grupa Działania Pałuki - Wspólna Sprawa była organizatorem imprezy, gdzie prezentowano stoiska rzemieślnicze, sztukę ludową, kiermasz lokalnych wyrobów ludowych oraz pokazy prac rzemieślników: garncarza, hafciarki czy kowala, którzy wykorzystywali dawne sprzęty i urządzenia;
- 9) „Agro Region” – KSOW oraz realizowane przez Województwo i partnerów projekty popularyzowano poprzez felietony ukazujące się w bydgoskiej TVP, w paśmie często oglądanym przez środowiska wiejskie regionu.

4. Perspektywa finansowania zadań Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich.

Kwota środków w latach 2014-2023, przypadająca na województwo kujawsko-pomorskie dla KSOW wynosi **2 038 846 euro**, z tego 25% przeznaczony się na utrzymanie regionalnej struktury KSOW (510 tys. euro) i min. 10% na Plan komunikacji (153 tys. euro). Pozostałe środki przeznaczone się na realizację planów operacyjnych – 1.376 tys. euro, co w przeliczeniu na złotówki daje ok. 6,2 mln zł (kurs ok. 4,5 zł za 1 euro).

Plan podziału limitu w poszczególnych latach przedstawia poniższe zestawienie:

Wydki i Plan operacyjny KSOW w ramach polityki białej	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Suma w latach 2015-2023
Kwota ogółem, w tym	412 802,87	1 210 374,40	880 000,00	745 000,00	745 000,00	745 000,00	745 000,00	745 000,00	0,00	6 228 177,27
projekty partnerów	154 429,47	647 164,01	550 000,00	450 000,00	450 000,00	450 000,00	450 000,00	450 000,00	0,00	3 601 593,48
projekty własne	258 373,40	563 210,39	330 000,00	295 000,00	295 000,00	295 000,00	295 000,00	295 000,00	0,00	2 626 583,79

Sporządzono:
Sekretariat Regionalny KSOW
Departament Rolnictwa i Geodezji

Wicemarszałek Województwa

Dariusz Kurzała (1)

Dyrektor Departamentu
Rolnictwa i Geodezji

Wiesław Czarniecki (3)